

دربزرگداشت خدمات فرهنگی ملیحه تیره گل

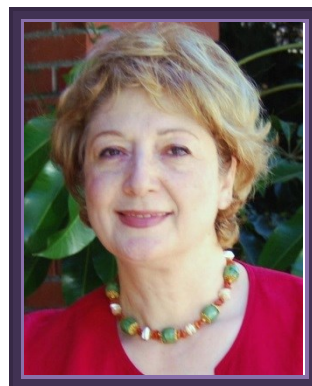
معرفی ارمنی برای تاریخ و فرهنگ ایران و جهان:

گنجینه روایتی از ادبیات فارسی در تبعید/مهاجرت، نوشته ملیحه تیره گل

پرتو نوری علا

ملیحه تیره گل

پرتو نوری علا

ملیحه تیره گل، متخصص ادبیات فارسی و شخصیتی انسان دوست و فرهنگی است که به تازگی با انتشار کتاب ۱۴ جلدی "روایتی از ادبیات فارسی در تبعید/مهاجرت" مورد ستایش منتقدان ادبی از جمله پرتو نوری علا، بیژن بیجاری و نسیم خاکسار قرار گرفته است. برای ملیحه تیره گل، این بانوی گرانقدر ادب و فرهنگ ایران زمین که در شرق آمریکا سکونت دارد، موفقیت و سلامتی هر چه بیشتر آرزو داریم و از پرتو نوری علا، شاعر و نویسنده ارجمند برای این نقد و معرفی، سپاسگزاریم (دبیر اجرایی آرمان).

یکی از عناصر عمده فرهنگ ساز در هر جامعه، آفرینش‌های هنری و ادبی است. عنصری که هم تحت تأثیر فعل و انفعال سایر عناصر اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه بوجود می‌آید و هم خود، بر آنها تأثیر می‌گذارد. بعد از انقلاب ۱۳۵۷، تعداد زیادی از شاعران و نویسندگان ایرانی ناراضی یا در معرض خطر، خودخواسته یا بالاجبار ایران را ترک کردند. علیرغم وجود مشکلات مالی، سرگردانی در وضعیت سکنی‌گزینی، و گرفتار شدن در بحران هویتی که زائیده عدم آشنائی با فرهنگ و زبان کشور میزبان بود، اکثر شاعران و نویسندگان مهاجر یا تبعیدی توانستند به خلق آثار ادبی ادامه دهند و حقیقت تلخی که بر آنان رفته بود را بدون دردسر انواع

سانسورهای اجتماعی، سیاسی، خانوادگی، یا حتی خودی، در آثارشان منعکس کنند. اما این آثار بطور پراکنده یا در محدوده‌ای کوچک عرضه میشدند و گاه کاملن ناشناخته، می ماندند.

با حضور نسل‌های جدیدتر، گرچه روز به روز به تنوع مضمون، سبک، و زبان‌های غیرفارسی ادبیات آفریده شده در خارج از ایران افزوده می‌شد، و گاه برخی مورد نقد هم قرار می گرفتند، اما هنوز حدود و ثغور این آثار، انواع، تفاوت‌ها و ارزش‌های ادبی آنها روشن نبود. ادبیاتی که در یک زمینه متنوع فرهنگی و زبانی، اما با آبخوری مشترک، در هستی تاریخی ۴۰ ساله بعد از انقلاب، و در خارج از ایران توسط کسانی آفریده شد که نه امکان بازگشت به سرزمین مادری را داشتند و نه آثارشان شانس انتشار در ایران را داشت؛ ادبیات در تبعید.

ملیحه تیره گل، شاعر، نویسنده، منتقد ادبی و پژوهشگری آگاه و پر کار، در سال‌های زیستن در آمریکا، تلاش پی‌گیری در بررسی ادبیات معاصر، بویژه ادبیات آفریده شده توسط هنرمندان ایرانی در تبعید، داشته که چشم‌گیر و تحسین برانگیز بوده است. شاید او از نخستین و معدود کسانی بود که ضرورت شناختن و شناساندن ادبیات آفریده شده در خارج از ایران، تحقیق و تدقیق، نگرش و نقد جدی در باره آنها را حس کرد. کاری که به همتی بلند، فکری منسجم، از خودگذشتگی و صرف وقت فراوان نیازمند بود.

ملیحه تیره گل علاوه بر انتشار کتاب‌های شعر، نقد ادبی، نقد فرهنگی و مقالات متعددی که در نشریات برون مرز یا تارنمای شخصی‌اش به نام «غرفه‌ی آخر» منتشر کرده است، کتاب مفصلی با نام "مقدمه‌ای بر ادبیات فارسی در تبعید" نوشته که به چاپ دوم رسیده است. ** این کتاب که جایگاه ویژه‌ای در معرفی ادبیات فارسی در تبعید دارد، در واقع نخستین سنگ بنای عظیم و شکوهمندی است که ملیحه تیره گل سالهای زیادی را وقف ساختن آن کرد؛ کتاب ۱۴ جلدی "روایتی از ادبیات فارسی در تبعید/مهاجرت". اثری ارزنده که حاصل سال‌ها پژوهش، بررسی، نقد و معرفی آثار مختلف ادبی و فرهنگی ایرانیان است.

گرچه هدف اصلی نویسنده در این مجلدات نیز مانند گذشته جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و معرفی آثار ادبی آفریده شده در خارج از ایران بوده است، اما برای توضیح شرایطی که آثار ادبی در تبعید را آفریده‌اند، ذکر رخدادهای پدیده‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران، ضرورتی انکار ناپذیر بود. بنابراین تمامی این مجموعه، فقط مختص «ادبیات تبعید» نیست. اما ذکر شرایط ایران، رخداد انقلاب و تبعات اسفبار آن، پشتوانه ذهنیت و خلق آثار ادبی در خارج از ایران بوده است.

ملیحه تیره گل در مصاحبه‌ای*** در باره ادبیات تبعید می‌گوید: "تا زمانی که یک متن، بدون سانسور (چه سانسور حکومتی و چه خودسانسوری) در سرزمین مادری نویسنده قابل انتشار نباشد، یک متن «تبعیدی» است؛ و تا زمانی که نویسنده، به خاطر درونه‌ی متنی که نوشته یا می‌نویسد، در سرزمین مادری در معرض ناامنی قرار دارد یا قرار داشته باشد، نویسنده‌ای «تبعیدی» است؛ فرقی هم نمی‌کند که آن متن، به زبان مادری نویسنده باشد یا با زبان کشور میزبان؛ فرقی هم نمی‌کند که این نویسنده، «درون‌مرزی» باشد یا «برون‌مرزی»؛ فرقی هم نمی‌کند که این نویسنده، خود را «تبعیدی» بنامد یا «مهاجر» یا «به حاشیه‌رانده شده»."

سال‌های متمادی‌ای که ملیحه تیره گل، از خورد و خوراک، معاشرت، گردش و تفریح خود چشم پوشید و تمام اوقاتش را صرف جمع‌آوری، تحقیق، مطالعه و بررسی آثار آفریده شده در خارج از ایران بعد از انقلاب و زمینه‌های بوجود آوردن آن‌ها نمود، و حاصل آن را با آفرینش ۱۴ جلد کتاب ارزنده، جاودان کرد، چنان به سلامت جسم و روح او لطمه زده است که راه درمانش آسان نیست، با این همه گوئی ملیحه تیره گل میدانست ادامه راه "مقدمه‌ای بر ادبیات در تبعید"، در عرصه بسیار گسترده‌تر و غنی‌تری، حتی با داو گذاشتن جسم و جان خود، می‌تواند گنجینه "روایتی از ادبیات فارسی در تبعید/مهاجرت" را برای ایرانیان معاصر و نسل‌های آینده و هم چنین برای تاریخ و فرهنگ ایران و جهان، به ارمغان آورد.

برای خوانندگانی که مایل به آشنائی با محتویات کلی ۱۴ جلد کتاب آماده چاپ "روایتی از ادبیات فارسی در تبعید/مهاجرت" می‌باشند، عنوان هر جلد، در ذیل ذکر می‌شود:

جلد اول: کیستی ما، جلد دوم: پایان پادشاهی و آغاز جمهوری اسلامی، جلد سوم: چیستی‌های کانون ما، جلد چهارم: چیستی‌های پیرامون ما- شناسنامه‌ی ما، جلد پنجم: کانون نویسندگان ایران، گفتمان روشنفکر و روشنفکری، جلد ششم، بخش اول: جنبش‌های سیاسی در تبعید، جلد ششم، بخش دوم: نقد و نظر سیاسی، جلد هفتم: ادبیات زندان، جلد هشتم: درگذشتگان در تبعید، جلد نهم: داستان، نمایش‌نامه، فیلم‌نامه، به زبان‌های دیگر، گردآورده‌ها، جلد دهم: کهن‌سرائی، ترانه- سرائی، طنزپردازی، جلد یازدهم: شعر فارسی، شاخه‌ی نوپردازی، جلد دوازدهم (۱): نقد ادبی، جلد دوازدهم (۲): نقد پیرامون چهار گفتمان.

فهرست آثار ملیحه تیره گل

- * مجموعه ۱۴ جلدی "روایتی از ادبیات فارسی در تبعید/مهاجرت" آماده نشر
- ** مقدمه ای بر ادبیات فارسی در تبعید، امریکا: انتشارات یوتاچ، چاپ اول ۱۳۷۷، چاپ دوم ۱۳۷۸
- *** ادبیات فارسی در تبعید؛ در گفتگو با ملیحه تیره گل، مصاحبه کننده: زهرا باقری شاد، ۱۲ تیر ماه ۱۳۹۲، برگرفته از سایت رادیو زمانه. <https://www.radiozamaneh.com/79691>
- اندیشه در شعر اسماعیل خوئی و خاستگاه اجتماعی آن (نقد فرهنگی)، انتشارات یوتاچ، ۱۳۷۵
- و کوه جواب می دهد (نقد ادبی)، امریکا: انتشارات ترای ایمج، ۱۳۷۴
- کاکتوس (مجموعه شعر)، امریکا: ترای ایمج، ۱۳۷۳
- از خفای خود (مجموعه شعر)، با نام «م. رازین»، امریکا: انتشارات مزدا، ۱۳۶۶
- پرتو نوری علا، ماه می ۲۰۱۸